

Vindkraft i vinterskrud. Markbygden, Piteå november 2010

Slutrapport

Lokal vindbruksutveckling II

Projektnummer 31622-2

PROJEKTLEDARE

Cecilia Andersson

*Hela Sverige
ska leva!*

www.helasverige.se

Förord

Övergripande syfte och målsättning för projektperioden var att sprida kunskap om vindbruk och att invånare på landsbygden blir aktiva medaktörer i energiomställningen.

Under 2009 och 2010 arrangerades en mängd aktiviteter för att entusiasmera människor på framförallt lokala nivå att se och ta tillvara möjligheterna med vindbruket. Många frågor har diskuterats, markavtal och dess utformning, kooperativ och den orättvisa skatten för kooperativt ägd vindkraft. Hur vindbruket kan gynna den lokala ekonomin, bygdepengar, delägarskap, samrådprocesser, inflytande med mera.

Rapporten är skriven av projektledare Cecilia Andersson

Maj 2011

Innehåll	Sidan
Förord	2
Innehåll	3
Sammanfattning	4
Summary	5
Bakgrund	6
Projektets mål	7
Projektledning och medverkande	7
Aktiviteter	8
Resultat	9
Fortsättning	10
Kommentarer	11
Slutord	12

Bilagor   Vindkraftens Lokala nytta – delägande och bygdepengar
Med bilagor 1-10 delägande och bygdepengar

Sammanfattning Lokal vindbruksutveckling II

Projekt Lokal vindbruksutveckling II är en direkt fortsättning på det arbete som Hela Sverige ska leva påbörjat redan 2008/2009 inom samma tema.

Vår ambition att stödja omställning till ett ökat energianvändande av förnyelsebar energi hänger väl samman med vårt arbete inom, Omställning Sverige, den svenska delen av den internationella Transitionsrörelsen.

Med riktade insatser har vi bidragit till ökade insikter och kunskap om vindkraft. Vi har kunnat ge inspiration till lokalsamhällen att aktivt delta i vindkraftprojekt. Vi har också kunnat stödja grupper där motstridiga intressen och uppfattningar om landsbygdens utveckling funnits.

Ett samarbete med noden för utbildnings- och kompetensfrågor, Högskolan på Gotland har möjliggjort för flera länsavdelningar inom Hela Sverige ska leva att samverka och arrangera videokonferenser med olika teman inom lokalvindbruksutveckling.

För att konkret lyfta fram *det lokala inflytandet* över vindkraften producerade Hela Sverige ska leva filmen, ”Vem äger vinden” - som används vid olika konferenser, seminarier och sammankomster. Filmen kan rekvireras från Hela Sverige ska levas kansli och finns att se på www.helasverige.se

Från tidig start 2008/2009 har frågan om *bygdepengar* och möjlighet till *delägande* tagit stort utrymme. Bygdepengar har vuxit fram som ett krav på kompensation till bygden/lokalsamhället som upplåter sitt sin livsmiljö för vindbruk. Både möjlighet till delägande och bygdepengar fungerar också som inspiration för att bygden ska bli mer delaktig i vindbruket.

Våren 2010 arrangerades särskilt riktade aktiviteter (Framtidsverkstäder) med målet att få fram underlag till en modell/er för bygdepengar. Vid Framtidsverkstäderna medverkade totalt ett sextiotal personer från vindkraftens olika intressegrupper. En arbetsgrupp fick sedan i uppdrag att formulera förslag till ett dokument som kunde gillas i hela landet med dess olika kulturer och förutsättningar för vindkraft. Ett ambitiöst mål.

Arbetsgruppens första förslag till modell för återbäring presenterades i november 2010. Utgångspunkten för modellen är att vindkraften ska vara till nytta för lokalsamhället, det vill säga för den bygd och befolkning där vindresurserna utnyttjas. Lokal återbäring är ofta till nytta för alla parter som är inblandade i ett vindkraftsprojekt.

Rådgivning och stöd i processer, främst till den lokala nivån, har varvats med andra relaterade aktiviteter under året.

Cecilia Andersson

Projektleddare, Lokal Vindbruksutveckling II

Summary of Local Wind Farm Development II

The project Local Wind Farm Development II is a direct follow-on to the work that the Swedish Village Action Movement began in this area back in 2008/2009. Our aim to support the transition to increased use of renewable energy is in line with our work in Omställning Sverige, the Swedish branch of the international Transition Network.

Through targeted input we have helped to increase awareness of and knowledge about wind power. We have been able to inspire local communities to actively participate in wind power projects.

We have also been able to support groups where there have been conflicting interests and views towards rural development.

A cooperation project with the education and skills node Gotland University has enabled several county sections of the Swedish Village Action Movement to collaborate in arranging videoconferences on different themes related to local wind farm development.

To further underline the focus on *local influence* in wind power, the Swedish Village Action Movement has produced the film, “Who Owns the Wind?” – which is screened at different conferences, seminars and meetings. The film is available from the office of the Swedish Village Action Movement and can be viewed on www.helasverige.se

From an early stage in 2008/2009, the question of *community money* and the opportunity of *shared ownership* have been significant. The concept of community money has grown as a demand for compensation to the region/ local community that makes its living environment available for wind farming. In addition, the opportunity of shared ownership and community money are both inspirational in encouraging regions to be more participatory in wind farming.

In spring 2010, specially targeted activities were arranged (Future Workshops) aimed to produce documentation as a model for community money. The Future Workshops were attended by a total of around 60 people from different wind power interest groups. A working group was then commissioned to produce proposals for a document on wind power that could be approved throughout Sweden by communities with different cultures and conditions – an ambitious aim.

The working group’s first suggested model for payment of dividends was presented in November 2010. The basic idea behind the model is that wind power is to benefit the local community, that is, the regions and the population where the wind resources are harnessed. Local dividends often benefit all parties involved in a wind power project.

Consultation and support in processes, above all at local level, has been among a number of related activities during the year.

Cecilia Andersson
Project leader, Local Wind Farm Development II

Bakgrund

Riksorganisationen Hela Sverige ska leva stödjer lokal utveckling för ett hållbart samhälle. Vi värnar demokratin och människors inflytande i över sin närmiljö. Vi driver projekt och fördjupar oss i angelägna frågor. Energiomställning och vindkraftsutbyggnaden är ett exempel där vi engagerat oss under flera år.

Hela Sverige ska levas bas är byarörelsen som består av drygt ca 4 700 lokala utvecklingsgrupper som finns i hela Sverige. De bildas när människor känner behov av samverkan och vill påverka tillvaron i sitt lokalsamhälle, vars geografiska avgränsning man bestämmer själva. Grupperna är till exempel, byalag sockenföreningar, samhällsföreningar eller intresseföreningar och är partipolitiska och religiöst obundna. Gemensamt är att de verkar över föreningsgränserna och ser till helheten i sin bygd. Ett 40-tal medlemsorganisationer finns också med. Några exempel är studieförbunden, Hushållningssällskapet, LRF, Småkom med flera.

Projekt Lokal vindbruksutveckling II är en direkt fortsättning på det arbete som Hela Sverige ska leva påbörjat redan 2008/2009 inom samma tema. Det harmonierar med vår projektverksamhet där omställning till hållbart samhälle är en nyckelfråga. I vårt material, *Ställ om Sverige*, som är ett inspiration och handledningsmaterial kan man läsa mer om hur omställningsarbete kan gå till.

Några av frågeställningar vi bar med oss från tidigare projektperiod;

- * Vad får vindkraftsutbyggnaden för konsekvenser för landsbygden?
- * Gynnar vindkraften den lokala ekonomin, på kort och lång sikt, eller kommer pengarna som vindkraften genererar att blåsa iväg någon annanstans?
- * Kan vindkraften ägas och drivas lokalt så att den blir till nytta för bygden?

Tillsammans med dessa frågor kom projektperioden att domineras av *”Vindkraftens lokala nytta, delägande & bygdepengar”*

Projektets mål

- Att bidra till etableringar.
- Att sprida kunskap om vindkraft.
- Att utveckla och stödja lokal nivå och marknadsaktörer när det gäller lokal förankring och samrådsförfarande.
- Att producera en film på ca 15 minuter med tema bygdepengar & inflytande utifrån lokal nivå i främst södra Sverige.
- Att samarbeta med noden utbildnings- och kompetensfrågor, Högskolan på Gotland, kring vindkraftsseminarier via videokonferens.
- Att formulera (förslag till) avtalsmodeller för bygdepengar.

Projektledning och medverkande

Projektet har genomförts med Hela Sverige ska leva som projektägare. En projektledare har jobbat med att planlägga och genomföra aktiviteter. Några av Hela Sverige ska levas Länsbygderåd har också ansvarat för lokal/regionala aktiviteter. Jämtland – Östergötland –Halland – Skaraborg.

I den grupp som medverkat till "*Vindkraftens lokala nytta, delägande & bygdepengar*" ingick förutom undertecknad som sammankallande även, *Nils Johan Ingvar-Nilsson* från LRF, *Roland Lundqvist*, projektledare för Medvind Västerbotten, *Lars Påfvelsson*, förtroendevald ledamot i LRF Region Västergötland, *Tomas Palmgren*, sekreterare i Sveriges Vattenkraftskommuner, *Christer Nilsson* från Gothia Vind AB, *Staffan Magnusson* från Förenade Vindbyar samt *Tore Wizelius*, från konsultföretaget Vindform AB.

Materialet har även diskuterats med representanter från branschorganisationerna *Svensk Vindenergi*, *Svensk Vindkraftförening*, och *SERO*, som bidragit med värdefulla synpunkter. Även *SmåKom*, De små kommunerna i samverkan och *IEF* Inlandskommunerna ekonomiska förening har deltagit i diskussioner.

Aktiviteter

Vem styr vinden - en film om inflytande.

Från februari till och med april planerades och genomfördes inspelning och redigering av en ca 15 minuter lång film. Vi intervjuade blivande lokala vindkraftsägare, forskare vindkraftsintressenter från olika organisationer, lokala politiker och vindkraftsveteraner. De gav bland annat sina synpunkter på inflytande och vilka möjligheter och hot som de såg med vindkraftsutbyggnaden.

Videokonferenser – i samarbete med Högskolan på Gotland och några av Hela Sveriges ska levas länsavdelningar genomfördes under våren 2010 videoseminarier. Ämnen som behandlades, miljö & acceptans för vindkraft, kompetens och arbetskraftsförsörjning, lokala affärsmöjligheter och sysselsättningseffekter, mervärden för landsbygden – bygdepengar och återbäring till kommunerna.

Vindkraftens lokala nytta – från tidig projektstart, 2008/2009 har frågan om bygdepengar och möjlighet till *delägande* tagit stort utrymme. Bygdepengar har vuxit fram som ett krav på kompensation till bygden/lokalsamhället som upplåter sitt livsutrymme och sin livsmiljö för vindbruk. Både möjlighet till delägande och bygdepengar fungerar också som inspiration för bygdens människor att bli mer delaktiga i vindbruket.

Modell för delägande och bygdepengar - Våren 2010 arrangerades särskilt riktade aktiviteter, Framtidsverkstäder*, med målet att få fram underlag till en modell/er för bygdepengar. Vid Framtidsverkstäderna medverkade totalt ett sextiotal personer från vindkraftens olika intressegrupper.

Verkstäderna genomfördes i Sundsvall och Skövde under vår och försommar 2010. Och gav underlag till den arbetsgrupp som utsetts och hade fått uppdrag att ta fram en modell/er för bygdepengar. Arbetsgruppen påbörjade sitt arbete under hösten 2010 och presenterade ett första förslag i november, *Vindkraftens lokala nytta – Modell för delägande och bygdepengar*. Dokumentet sändes ut på stor remissrunda bland vindkraftens intressenter via e-post. Modellen presenterades också vid ett flertal konferenser och seminarier.

Stöd i processer och rådgivning - till lokala grupper har skett parallellt under hela projektperioden. Och här några exempel på evenemang där vi deltagit som föreläsare; Vintervind 2010 Piteå/Nolia, Landsbygdsriksdagen i Sunne, Energikonferens i Katrineholm, vindkraftsmöte i Lillhärdal, Kolmårdenvind energikonferens, NoliaVind i Piteå, Förenade Vindbyar medlemsmöte i Borgvattnet, Hela Sverige ska leva Jämtlands Höstmöte. Byn Åsheda Växjö kommun, Svensk Vindkraftsförenings årsmöte, Rätan, Sveriges Vattenkraftskommuners årsmöte.

* Framtidverkstad är en metod som systematiskt tar deltagarna genom en frågas olika ingångar och dimensioner. Centrala begrepp är demokrati, kreativitet och engagemang.

Resultat

Det första att lyfta fram blir dokumentet, *Vindkraftens lokala nytta – Modell för delägande och bygdepengar*. Sammantaget har det tagit störst utrymme och också gett energi till många bra debatter och ökade insikter om vindbruket och den lokala nyttan. Se bilaga

Inspiration - genom vårt arbete har vi inspirerat till att motioner har blivit skrivna, en motionär skrev så här;

Utdrag ur motionen – ”Med stöd av Kristdemokraternas uttalade politik för landsbygdsutveckling är det även en självklarhet att aktivt medverka till en utveckling där den energi vindkraften producerar, även skapar resurser för hållbar utveckling av de bygder som berörs.

Kommer inte parterna överens om en långsiktigt hållbar lösning om delägarskap och bygdepengar på minst 0,5 % bör lagstiftning övervägas.

Mot bakgrund av ovanstående yrkar jag att Rikstinget beslutar att uppdra till Partistyrelsen att i riksdag och regering verka för:

att *det införs ett nationellt system för återföring av medel från vindkraftsanläggningar till bygden.*

att *kommunal fastighetsavgift införs för vindkraftverk.”*

Citat; Kent Sjöberg, Hudiksvall

Delar av *Vindkraftens lokala nytta – Modell för delägande och bygdepengar* har också översatts till engelska för att vara underlag i diskussioner i ett EU-projekt med deltagare från Tyskland, Polen och Litauen.

”Lokal förankring är något jag argumenterar för i projektet WEBSR 2 (Wind Energy in South Baltic Region), ett EU-projekt med deltagare från Tyskland, Polen och Litauen. Jag tror vi kommit längre och har en större förståelse för att de som skall leva med verken också måste få del av det värde verken genererar”.

Citat, Lennart Tyrberg projektledare Energikontor sydost

Lokala exempel - många är de bygder som vill engagera sig och vara delaktiga i vindkratsutbyggnaden i sitt område. Förenade Vindbyar är ett sådant exempel. Förenade Vindbyar spänner över två län, fyra kommuner och 50 byar. Aktiva i byarna tog tidigt positiv ställning inför den stora vindkraftssatsningen i området.

Det handlar om närmare 500 vindkraftverk om alla projekterade områden blir av.

Förhoppningen har varit att få del i utbyggnaden med bra samarbete och dialog.

Kärnfrågor som diskuterats är bland annat, fler arbetstillfällen, bättre vägar, utbyggt bredband, bygdepengar och delägande.

Förenade Vindbyar har skissat på en Vindkraftsfond med trepartssammansättning – *lokala* (bygden) – *offentliga* (kommunen/erna) och *privata* (vindkraftsägarna).

Vindkraftsfonden ska fördela och förvalta bygdepengar och säkra en rättvis fördelning i området och att bygdepengarna används till investeringar i berörda bygder. Län som berörs är Jämtland och Västernorrland med kommunerna Strömsund, Ragunda, Sollefteå och Bräcke.

Norr om Boden i Norrbotten har ett annat projekt tagit sin början - genom åren har Råneälvdals ekonomiska förening RÅEK arbetat processinriktat och etablerat sig som den sammanhållande länken för flera och olika utvecklingsprojekt, initierade av bygdens befolkning.

Under tidig vår/vinter 2008 bildas en miljögrupp inom Gunnarsbyområdet med fokus på vindkraft och dess möjligheter. RÅEK avsatte också en mindre summa (5000kr) till grupper som ville jobba med utvecklingsfrågor. Det gav bland annat möjlighet för intresserade ur *Miljögruppen Vind* att åka på studiebesök och delta på relevanta konferenser/seminarier. Gruppen har analyserat området, pratat med markägare och närboende tagit reda på kommunens intresse.

RÅEK sökte pengar från Spira Fyrkanten som arbetar med Leadermetoden* och blev beviljade medel till vindmätning. Nu hoppas man på bra tillräckligt bra vindläge. Teoretiskt skulle ett 2 MW verk kunna försörja församlingen (ca 325 hushåll) med förnyelsebar energi. Gunnarsbyn ligger i Boden kommuns nordvästra delar.

I Åseda, Växjö kommun har fem markägare varav kyrkan är en, gått samman och bildat föreningen Uppvind Ekonomiska förening. Ambitionen är att bygga nio vindkraftverk. Våren 2011 jobbar föreningen med att bemöta synpunkter som framkommit vid tidigare samråd. Många av synpunkterna och farhågorna härrör till djurlivet, bullret och det lågfrekventa ljudet.

Därför görs ett antal insatser för att få fram rätt uppgifter och data vilka kommer att redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen. Den lokala orienteringsklubben var rädd att deras verksamhet skulle störas och här löste parterna detta med att justera placeringarna för två verk – som också visade sig vara bättre för vindkraftverken. Ägandet kommer att fördelas så bygdens entreprenörer äger verk/delar av verk. Några av verken kommer att vara andelsägda och föreningen är mycket positiv till bygdepengar.

Fortsättning

Vindbrukets lokalekonomiska möjligheter - Vindkraften är en ny areell ekonomisk verksamhet som har stora möjligheter att bidra till ekonomisk stabilitet och styrka för landsbygden.

Hela Sverige ska leva kommer att kartlägga och presentera den lokala investeringsnyttan av bygdepengar.

Vi kommer också att skapa forum för fortsatt erfarenhetsutbyte. Ge möjlighet till diskussioner och nätverksbyggande mellan lokala och kommunala nivån, mark-och lantbruksägare samt privatpersoner med intresse för lokaltägande och bygdepengar.

Vår ambitionen är också att i samråd med de större branschorganisationerna sammanställa en lightversion av *Vindkraftens lokala nytta – Modell för delägande och bygdepengar*.

*Leader är en metod för landsbygdsutveckling som betyder "samverkande åtgärder för ekonomisk utveckling på landsbygden". Arbetsmetoden bygger på samverkan, nytänkande, lokal förankring, nätverk och partnerskap.

Kommentarer

World Wind Energy Association, WWEA, betonar vikten av deläggande och visar i studier att acceptansen ökar väsentligt när berörda invånare kan vara med och äga. En jämförande studie i Tyskland av forskare från universitet i Amsterdam visar att den sociala acceptansen av vindkraft är mycket hög i allmänhet och ännu högre när community-medlemmarna är direkt inblandade.

Empirical studies have underlined the contribution of community ownership models of wind farms (Community Power) to social acceptance. A comparative study conducted in Germany by researchers from the University of Amsterdam reached the conclusion that the social acceptance of wind power is very high in general, and even higher when community members are directly involved.

In fact 62 % of the residents at the community owned wind farm expressed a positive or very positive opinion on the wind farm in their neighbourhood and only 1 % had a negative or very negative attitude. In the case of the non-community owned wind farm, most people (47 %) expressed a neutral opinion, while 26 % were positive or very positive and 27 % were negative or very negative.

"If we want to reach a 100 % renewable energy supply worldwide with wind energy as a cornerstone, we have to make sure that the local communities actively support this endeavour and that they benefit from the wind farms in their vicinity. Community Power ownership models offer an excellent approach to achieving this objective.
Stefan Gsänger, WWEA Secretary General

"We know now that Community Power is of crucial importance. Some jurisdictions, like in Ontario where I am living, have even taken the lead in setting up special support schemes for Community Power. We need more of such policies around the world in order to empower local communities."

Kris Stevens, Chair of the WWEA Community Power working group and Executive Director of the Ontario Sustainable Energy Association

I Sverige har det, de senaste åren vuxit fram ett mer organiserat motstånd mot den storskaliga vindkraftsutbyggnaden. Det har visat sig att det inte är helt lätt att bemöta och hantera alla argument och aktiviteter som används mot vindkraftsutbyggnaden. Beskrivningar säger att många argument innehåller sakfel, informationsmöten havererar för att stämningen blir hotfull, människor som är intresserade vågar inte komma fram och ställa frågor och så vidare.

Liksom WWEA betonar vikten av deläggande som del i den sociala acceptansen, ser vi inom Hela Sverige ska leva att om utbyggnaden av vindbruket i Sverige ska få en bred och långsiktig acceptans, behövs flera insatser från olika nivåer. Bland annat behövs mötesplatser för kunskapsutbyte och dialog mellan intressenter. En långsiktigt hållbar energiomställning kräver lyckade processer som säkerställer fortsatt förändringsvilja.

Slutord

Från ett lokalt perspektiv – arbetet med *Vindkraftens lokala nytta – Modell för delägande och bygdepengar* har gett nyttiga erfarenheter.

Vindkraftens intressenter kan man tänka har samma mål – helt enkelt att etablera vindkraft där det blåser, att tjäna en slant och bidra till att utveckla förnyelsebar energi.

Stora starka projektörer ofta utan lokal förankring, mindre vindkraftsföretag, den lokala nivån och Kommunen, alla dessa intressenters olika utgångspunkter är inte någon enkel matematik att få samman. Vindkraften väcker ibland starka känslor och på många platser ska motstridiga intressen balanseras mot varandra.

Tidigare vattenkraftsutbyggnad och träpatroners framfart visar att vi fortfarande i denna tid – flera generationer senare kan läsa av människors ilska över brist på demokrati och överförmynderi, rädsla att inte få vara del i eller ta del av.

Tillsammans med all erfarenhet från förändrings- och påverkansprocesser, den forskning som bedrivs, inte bara i Sverige, borde vi klara av:
– att ta vara på och bemöta det lokala engagemanget, bjuda in till delägarskap och låta bygder få del av det värde vindkraften genererar.

Vad vill vi som samverkar nu, att framtida generationer ska läsa av från vindkraftsutbyggnaden?

Cecilia Andersson
Projektledare

Hela Sverige ska leva
Lokalvindbruksutveckling II